

יזל כטל

פרשת אחרי - קדושים תשפ"ה שנה ג

משה לקה"ק הוא לצורך, ומאי גרע הוא מהאומנים הבאים לתקן את בית קה"ק שהותר להם אף בלא פס'.
ונראה, דכל ההיתר הוא במקום שהוא צורך הבנין, ובזה הותר לאומנים ליכנס לצורך תיקון הבנין. אך כניסת משה לא היה לצורך הבנין, ולכן לא הותר לו אלא רק מחמת גזה"כ. והיות שבנין הבית הוא קיום העבודה נמצא שכניסת העובדים לשם הוי קיום העבודה, משא"כ נבואת משה הן נכון שהוא דבר חשוב מאוד ולצורך כל כלל ישראל, אולם מ"מ לא נוכל לבוא להתיר כניסה לקה"ק אם לא לצורך עבודה, ולכן צריך גזה"כ מיוחדת שמשם יכול ליכנס בכל עת אל הקודש.

כניסת משה לבית קודש הקדשים

ב' מקורות במשנת הרמב"ם

הנה הרמב"ם בס' יד החזקה (פ"ז מ"סוה"ת ה"ו) כתב שנבואת משה שונה מכל הנביאים בכמה אופנים, ואחר מהם הוא שכל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, אולם משה רבינו מתנבא בכל עת שירצה, **שנא' (במדבר ט, ח) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם"**. כלומר, שמשה אמר לטמאים שלא עשו קרבן פסח שישאל את הקב"ה מה לעשות עמם. הרי משמע שמשה מתנבא מתי שרוצה.

וצ"ב מדוע הרמב"ם לא הביא את הפס' הכא **"וְאֵל יִבָּא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ"** וכדרשת התו"כ שאהרן לא בוא אל הקודש אך משה יבוא בכל עת.

וביתור, הרי **הרמב"ם** בעצמו בפ' המשנה סנהדרין (פ"י מ"א ביסוד השביעי) הביא מקור זה מהתו"כ, דגם שם שמפרש את ההבדל בין משה לשאר נביאים וכ' בתו"ד וז"ל **"וההבדל הרביעי, שכל הנביאים לא יבואם החזון ברצונם אלא ברצון ה', ויש שישאר הנביא כמה שנים ולא יבואו חזון כו' אבל משה רבינו כל זמן שירצה אמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ואמר דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת, ואמר אהרן בכל יבוא ואין משה בכל יבוא"**. עכ"ל. הרי שבפיהמ"ש הביא גם הביא את הדרשה מפס' הכא שאהרן בכל יבוא ומשה אינו בכל יבוא, ומדוע לא הביא דרשה זו גם ב"ד החזקה.

ונראה בכמה אופנים:

א. דיש ב' חלקים בנבואתו **א. נתינת הנבואה מהקב"ה אליו, ב. השתמשות משה בנבואה.** מהפס' **"ואל יבוא בכל עת"** אהרן לא יבוא אך משה יבוא, מזה חזינו שהקב"ה **נתן** למשה כח נבואי יותר מאחרים, וזה מה שהביא הרמב"ם בפיהמ"ש. ואילו מהפס' **"עמדו ואשמעה"** חזינו שאכן משה **השתמש** עם כח הנבואה המיוחד הזה, שכשרצה לינבא מיד נתנבא.

ב. או כלל לדרך זו, יש את התגלות **כבוד ה'**, ויש את התגלות **הדיבור**, ועי' בתרגומים עה"פ (דברים לה, י) **"וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָע ה' פָּנִים אֶל פָּנִים"**, באונקלוס פ"י פנים מול פנים, וביוזב"ע וירושלמי פ"י הכוונה דיבור מול דיבור. ממילא הדרשה שאהרן אל יבוא ומשה יבוא מגלה לענין הביאה והוא התגלות כבוד ה', ואילו הפס' **"עמדו ואשמעה"** מגלה לענין הדיבור עם ה'.

אך אכתי כל זה לא יבאר מדוע דווקא בפיהמ"ש בחר להביא פס' זה, ואילו ביד החזקה בחר להביא פס' זה.

ג. ולכן נראה לבאר בזה, דבאמת כוונת הרמב"ם בשני המקומות שווה, רק בכל מקום השתמש עם הפסוק לפי עניינו. בפיהמ"ש הרמב"ם מביא את **יסודות התורה**, וכמו שכתב שם בתחילת דבריו **"וממה שראוי שאזכיר כאן וזהו המקום היותר ראוי להזכיר בו, שעיקרי תורתנו הטהורה ויסודותיה שלש עשרה יסודות"**. ובתוך זה הביא את מעלת האיש משה, וביאר שהיה האיש גדול בנבואתו והוא מעלה בהאיש משה. ומכיון שרצה שם להבהיר את החלק **בתורה** בזה, כלומר את ההסבר העיוני במהות האיש הנביא משה השונה משאר הנביאים, לכן הביא את הפס' **"ואל יבוא בכל עת"** שאהרן לא יבוא בכל עת ומשה יבוא בכל עת, בזה מתבטא המשמעות של נבואת משה מנבואת

הכניסה לבית קה"ק ע"י א. אהרן, ב. משה, ג. אומנים

דִּבְרַר אֶל אֶהְרֹן אֲחִיךָ וְאֵל יִבָּא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, ב)

אי' בתו"כ (א, ו) **"אחיך באל יבוא, ואין משה בבל יבוא"**. והיינו שבמשה אין איסור זה **"ואל יבוא בכל עת אל הקודש"**. ופי' **הראב"ד** וז"ל **"ואין משה באל יבא בכל עת, שהרי משה תמיד היה נכנס לפני ולפנים לשמוע הדיבור מבין שני הכרובים"**.

ומבואר בראב"ד, שהסיבה שאצל משה אין איסור זה היינו משום שכניסתו לשם הוא לצורך, וכל שהוא לצורך אין בו איסור לבוא אל הקודש, אף שאין בו צורך עבודה.

ומשמע שאם משה בא שלא לצורך דיבור עם ה' יש בו איסור. **ויש להסתפק** אם משה היה נכנס שלא לצורך, וכעת כשהוא בתוך קה"ק מתנבא ברצונו, שהרי משה רבינו היה יכול להתנבאות בכל עת שירצה בלי הכנה מוקדמת, כמב' **ברמב"ם** (פ"ז מ"סוה"ת ה"ו) **"משה רבינו כו' כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו כו', לפיכך מתנבא בכל עת"**. א"כ אם יארע לו למשה ליכנס שלא לצורך, יש לו אפשרות לתקן זאת מייד וזאת ע"י שיתנבא ונמצא שכניסתו שפיר לצורך.

תיקון האומנים בבית קה"ק

והנה מצאנו שהותרה עוד כניסה לקה"ק, **דבפסחים** (כו, א) מייתי למשנה **במדות** (פ"ה מ"ו) **"לולין [-ארוכות] היו פתוחין בעליה לבית קדש הקדשים, שבהן היו משלשלין את האומנים בתיבות כדי שלא יזונו עיניהן מבית קדשי הקדשים"**. וא"י בתוספתא כלים (ב"ק פ"א ה"ט) שמצוה ליכנס בתיבות אך אם אין שם תיבות נכנסין דרך פתחים.

והנה באופן שנכנס אדם שלא כדת לקה"ק, לכא' יש לו תקנה לבדוק את בדקי הבית אם צריך שם לתקן וממילא נמצא שכניסתו היתה כדין. וכמו שנתברר לעיל שאם היה בא משה שלא כדין והיה מתנבא בעצמו שוב לא עבר איסור בזה, שהרי נתברר שנכנס כדין. ה"נ אדם זה אף שנכנס שלא כדין, יוכל לתקן האיסור ע"י שכעת יכוון לצורך בדיקת המקום ותיקונו.

כניסת משה שונה מהאומנים

אלא שיש לחלק, דכשמשם נכנס ונתכוון לנבואה הרי בזה גופא שקיבל מייד הנבואה זהו גופא צורך שלו, ואי"ז הערמה שהרי הקב"ה אכן בא אליו בנבואה. אולם בכל אדם שנכנס שלא כדת ואח"כ רואה מה לתקן שם הרי זה לא תיקן את הכניסה שהיתה שלא כדין, ומה שעכשיו מתבונן מה לתקן אי"ז מתקן את שעת הכניסה שהיתה שלו כדין. ורק גבי משה שקיבל אישור מן שמיא י"ל שפיר שהיו לצורך, משא"כ הכא כשנכנס לתקן כל עוד לא ידענו שהוא קיבל רשות מלמעלה לכא' לא יהי'.

אולם נראה דגם גבי משה לא יהי', שהרי מה שקיבל נבואה מן שמיא אף אם זה אישור שלא חטא, מ"מ לא בשמים היא, ואין לנו לדון ביאתו כביאת היתר כי הרי סו"ס בשעה שנכנס לא חישב על כניסה לצורך. ומסתבר טפי [אף אצל משה] שלא יהי' מחשבה לתקן אחר שכבר נכנס.

ומאיידך מקום עיון דק יש בזה, שהרי משה היה מוכן כל רגע לקבל הנבואה מהקב"ה וכד' הרמב"ם (שם), וממילא י"ל שכבר בשעת כניסתו מוכן, הוא ואין זה מוגדר שכניסתו ריקה היא דכיון שכעת הוא במצב של כניסה ראויה [כי כל רגע הוא ראוי כלפי ההכנה הראויה לו לינבא] א"כ כעת לא הוי לריקן. וצ"ע.

היתר הכניסה לצורך הבנין

הנה הבאנו מה דא"י במשנה מדות שמותר לאומנים ליכנס בתיבות לבית קה"ק. ומבואר דמותר ליכנס לצורך, ודבר זה הוא מסברא ול"צ לזה פס'.

ולפ"ז יש להק', מדוע **בתו"כ** ריש ויקרא (נדבה א, ב) אי' די'ש היתר למשה ליכנס לקה"ק לצורך שמיעת הנבואה, שנא' (ויקרא א, א) **"וידבר ה' אליי"** - אליו ולא לאהרן, משמע שהוא היתר מיוחד רק למשה. וצ"ב למה צריך פס' מיוחד לכך, הרי כניסת

^א ונפסק ברמב"ם (פ"ז מבי"ה הכ"ז).

^ב ובדעת האונקלוס צ"ע, דבפ"י כי תשא (שמות יא, יג) נא' ודבר ה' אל משה פנים אל פנים ושם תרגם 'ממלא עם ממלא, ולכא' מדוע לא פי' כמו שפי' בסוף וזאת הברכה 'אפין באפין' - פנים מול פנים. ואפ"ל שבאמת תמיד הכוונה כלפי הדיבור, ומה שבפ"י וזאת הברכה פי' פנים מול פנים היינו משום שבנין ממילא שהכוונה לענין דיבור זה לזה. אולם בפ"י כי תשא מכיון שנאמר שם נמי 'ויאשר ידבר איש אל רעהו', אי"כ היה מקום לטעות ולומר שהכוונה בפשוט בפנים בפנים ואילו נגלה פניו של הקב"ה בביכול, ולזה כדי שלק טעות זו ראה צורך לחדש שהכוונה דיבור כנגד דיבור.

אולם מה שבתרגום יונתן (שופטים ו, כב) גבי גדעון תרגם **"פנים אל פנים"** אפין באפין, ולא פי' כמו שתרגם בתורה, הטעם פשוט, כי שם לא היה זה גילוי כבוד ה' אלא מלאך, ומלאך שייך לראות לכן פי' אפין באפין היינו פנים בפנים, אולם כלפי כבוד השכינה אי"א לפרש כן ולכן פירשו לענין הדיבור עם השכינה. [ולפ"ז מזה שכולם תרגמו הפס' בפ"י וישלח (בראשית לב, לא) **"כי ראיתי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים"**, שהכוונה אפין באפין היינו פנים מול פנים. התם נמי איזי קי' כלל, כי אין הכוונה אלא למלאך, ומלאך שפיר אפשר לפגוש פנים בפנים, וכנ"ל גבי גדעון].

שאר נביאים. והפס' הנ"ל מבטא חלוקה זו היטב, כי הוא אומר **שהאיש** משה שונה מהאיש אהרן, כי אהרן לא יבוא בכל עת ואילו משה יבוא, בכך **האיש** משה מתגדל יותר מכולם.
משא"כ ביד החזקה שם הוא בא לבאר את ענין ה**נבואה** ואת מעלת **נבואת משה** בלבד, ולא בא לבאר את יסודות התורה ואת **האיש**, ולכן מביא את עיקר הנקודה והיא מה שמשה בא ואמר לישראל "עמדו ואשמעה", כלומר בזה שאמר להם כעת אשמע מה' בזה ניכר היה גדולת יקר **נבואתו** של משה.

יצאת משה מבית קודש הקדשים אחר שנתנבא

יצאה בדרך ארץ

הנה לענין יציאת משה מבית קה"ק, נראה דמייך בסוף הנבואה היה לו לצאת משום שבעת שאינו מתנבא כבר אסור לו לשהות שם. ואפשר שלא היה צריך לרוץ, כי אין זו דרך ארץ, דהא אם מביהכ"ס לא יצא בפסיעה גסה כמב' **בברכות** (ו, ב), ק"ו שמבית קה"ק לא יצא אלא בנחת.

לא ניתנה תורה למלאכי השרת

ובאמת שאפשר לומר סברא נוספת בזה, שמפני שלא ניתנה תורה למלאכי השרת א"א לחייב את משה שירוצ' ויצא מקה"ק. וכדא" **בידשושין** (נד, א) שלכך מותר ליהנות מצל החומה, וכפי שפי' רש"י (שם ד"ה בכתנות) שא"א לחייב את הכהנים לפשוט את בגדיהם מייד בגמר העבודה, משום שלא ניתנה תורה למלאכי השרת. וא"כ ה"נ א"א לחייב את משה לטרוח לרוץ וליצא מייד בגמר נבואתו, דלא ניתנה תורה למלה"ש.

חקירה בגדר לא ניתנה תורה וכו'

והנה באמת יש לחקור בהיתר זה שלא ניתנה תורה למלה"ש האם הוא גדר של **אונס**, והוי פטור. או"ד שאינו גדר פטור אלא **שלא חייבה** תורה דבר שאינו אלא טירחה מרובה ורחוקה. ונפק"מ במי שאפשר לדרוש ממנו להיות כמלה"ש, דאם הוא פטור הרי זה פטור לכולם, אך אם הוא גדר שא"א לחייבו בכך הרי מי שאפשר לדרוש ממנו מחוייב בכך.

והנה בגליוני הש"ס קידושין (נד, א) כ' הסברא בזה משום שלא העמיסה התורה על אנשים להיות כמלאכים. והיינו כמו הצד הא' שכתבנו שהתורה לא נזקקה לזה ואין בו איסור'.

והנה אם ננקוט שאינו היתר גורף אלא היתר רק למי שלא יכול להיות כמלה"ש, הנה משה רבינו הרי היה בדרגה כמלה"ש"י וא"כ ממנו שפיר יש לדרוש כמו מלה"ש.

ואפשר שאף לפי הצד שהוא היתר גמור לכולם, א"א לומר כן הכא, שהרי כל דין זה שאמרה תורה להתנבא בקה"ק נאמר רק למשה בלבד ולא לשום אדם בכל הדורות לעולם. וא"כ א"א לדון ולצדד שאולי נתחשב בו מצד לא ניתנה תורה וכו', כי כשכל המצוה ניתנה רק לו מהיכי תיתי להתיר, אדרבא המצוה ניתנה לו לפי כוחותיו להתאמץ בה.

ואמנם יש לדחות, שכל מה שמשה כמלה"ש הוא רק לענין מעת נבואתו, וכלשון **הרמב"ם** (פ"ז מ"סוה"ת ה"ו) 'משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת', ובהמשך שם 'ונקשרה דעתו לצור העולמים כו' ונתקדש כמלאכים'. וממילא לא מוכרח שמחמת כן יוכל לרוץ ולצאת כ"מ מהר מבית קה"ק, דאמנם דרגתו כמלה"ש אך אין לו כנפים כמלאכים.

איסור שהיית המלאכים בשעת העבודה ביו"ב

וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבָאוּ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ
(טו, יז)

אי' בירוש' יומא (פ"א ה"א) 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו, אפי' אותן שכתב בהן (יחזקאל א, י) ודמות

פניהם פני אדם, לא יהיו באהל מועד'.

הנה דרשת הירו' "כל אדם" לרבות מלאכים תמוהה, דאדרבא כתיב "אדם" ומהיכי תיתי לרבות מלאך, הלא אדרבא היה יותר מתאים לדרוש 'אדם' לאפוקי מלאך. ואף שנאמר "כל" לריבויא, אך מדוע שנרבה דווקא מלאך שאינו ממין אדם, ואם כבר מרבים מאי עדיפותא לרבות מלאך ולא בהמה או כל בע"ח'.

ולכשתימצוי לומר, זו סיבה מספקת לומר שלפיכך הבבלי פליג בזה איירו' [ולא הביא הבבלי דרשה זו], כי אכן הוא תמוה'.
אמנם ליישב ד' הירו' נראה, שהרי אי' **במדרש דב"ר** (פר' ב' סי' לו) 'רבנן אמרין בשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו אומרים להקב"ה בשכמל"ו והוריד אותה לישראל כו', אבל ביום הכפורים שהן נקיים כמלאכי השרת הן אומרים אותו בפרהסיא בשכמל"ו". והובא להלכה **בטוש"ע** (סי' תריט).

מעתה מובן היטב מה שדרשו "וכל אדם" לרבות מלאכים, ותמהנו שהוא לכא' להיפך, אולם כעת מובן היטב כי אכן כל אדם ביוה"כ הוא מלאך, וא"כ שפיר באה הדרשה שכמו שכל אדם אף שהוא כמלאך ביוה"כ לא יהי' באהל מועד, כמו"כ מלאך ממש לא יהי' שם באהל מועד.

ולכשתימצוי לומר, אפשר דמדרשה זו גופא המקור למדרש. שהרי בעצם המדרש בא בחידוש גדול שישראל כמלאכים, וזאת מנ"ל. אולם להנ"ל י"ל דאדרבא מעצם דרשה זו שבאו לרבות מלאך כאדם, מינה יליף המדרש שאכן כל אדם ביוה"כ כמלאך, ומכח דרשה זו "וכל אדם" וגו' לרבות מלאך מובן יסוד הבנת המדרש שכל ישראל כמלאכים ביוה"כ.

[בעצם] הדבר צ"ב וכי הוא איסור על המלאך להיות שם, והרי אין המלאכים שייכים במצוות ועבירות. וצ"ל שהוא איסור על הכהן לעבוד, שאם ראה הכהן מלאך באותה שעה שם אסור לו לעבוד.]

אם עריות הוי בין אדם לחבירו או בין אדם למקום

לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ (יט, טז)

הגרי"ט חקר אם עריות הוי ב"א לחבירו או ב"א למקום. והביא רא"י מהא דא' **בתו"כ** (פרשה ב פ"ד או' ח) שאם אדם רודף אחר העורה לבועלה חייב אתה להצילה בנפשו, שנאמר "לא תעמוד על דם רעך". חזינן להדיא שאף מניעת בעילה האסורה נחשב ל"דם רעך". עכ"ד.

אולם ה' מקום לדחות שאינו ראייה לכל העריות, דשמא דווקא ברודף אחר נערה המאורסה נחשב לב"א לחבירו לפי שיש בה נמי תשלומי בושט ופגם, משא"כ בכל העריות.

והנה יש להעיר, דכתיב **בנחמ"י** (יג, כה) "וְאָרִיב עִמָּם וְאֶקְלָלִם וְאֶכָּה מֵהֶם אֲנָשִׁים וְאֶמְרָטִים וְאֶשְׁפִּיעַם בְּאַלְהִים אֲסִיתָנוּ בְּנִתֵיכֶם לְבָנִיחֶם" וגו', כלומר שנחמ"י הוכיח את העם על ענייני עריות, והנה שם ההוכחה היתה באופן של מריבה וקללה.

והנה אם נימא דעריות הוי ב"א לחבירו מדוע הוכיחם ובה עמם לידי מריבה, הלא מבואר **ברמב"ם** (פ"ו מדעות ה"ז) שבדברים שב"א לחבירו אם בהוכחתו יגיע למריבה לא יוכיח.

וי"ל דסבר נחמ"י ששיעור המבו' **בערכין** (טז, ב) 'עד שיכנו' או 'עד שיקללנו' היינו עד שהחוטא יכה ויקללו, ושם היה הפוך שנחמיה קיללם והכם. ומכיון שהם לא הגיעו לידי ריב, דרק הוא הכם והם לא, ולכן יכול להוכיחם בכך.

ועוד י"ל, שבמו"ק (טז, א) יליף מהכא לדיין שמותר לו לקלל וכו', וא"כ י"ל דהתם נחמ"י עשה כן מכח דיין ולא מכח חבר, ובדיין לא נאמרו ההגבלות של תוכחה מחבירו, משום שתפקיד הדיין לתקן את האנשים ואף אם זה גובל בפעולות אלו, ולא מדין תוכחה בעליו.

לע"נ הגאון רבי מרדכי ב"ר חיים זצ"ל ומרת פריידא גיטל ב"ר חיים עזרא ע"ה רינהולד לע"נ מרת גילה זהבה וינגרטן ע"ה בת הג"ר מרדכי רינהולד זצ"ל

C8460331@gmail.com

כל מחיצות. וכבר כ' בזה המש"ש פ"ו וילך לענין זמן נעילה שהקב"ה בעצמו דן אך יחידיו ואחר הבכי ישמע לו הקב"ה את בקשותיו, ושומע שהוא רק בשעת נעילה. אך לפי המדרש הני"ל לכאוי שמע שהקריבה לקב"ה היא לא רק בנעילה אלא לכל אורך היום הקדוש הזה, בכל היום או כבני בית אצלו. ולכאוי המדרש והמש"ש לא עולים בקנה אחד.

אולם לאחרי הדקדוק בדבר יש לפרש בזה דאדרבא המדרש והמש"ש משלימים זל"ז באופן נפלא. ונבאר, דהנה אי' בברכות (לד, ב) 'ושב משה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי. אמר לו חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה. הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים ויחיה. אמר בני יוחנן בן זכאי, אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים שאחנו באים לא אשתו, וכי חנינא גדול ממך. אמר לו לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך'. ומבואר בגמ' ששר לפני המלך איכא ביה מעלה, עבד יש בו מעלה, כי אף שהשר הוא מוכבד והמלך מייחס כבוד למוכבדיו ושומע לעצתם, אולם עבד שאינו מוכבד אך הוא במציאות קרוב למלך ואף שאין דעתו חשובה כלל באשר אינו אלא עבד, מ"מ לדבר עם המלך יש לו אפשרות. וממילא במדרש מבואר שאנו כמלאכים שאחנו באים כשרים ומלאכים והמלך מתחשב בבקשתנו כבבד ובכבוד ראש, ואחר יום שלם במחיצת המלך ובשימוש כמלאכים מוכבדים אותו, אי"כ אנו כת בשעת נעילה בחנינת העבד שכבר מסתובב סביב המלך שעות רבות, ואזי שפיר יש קירוב עבד לאדונו ושומע ומקבל בקשתיו.

והובא בחידושי הגרמ"ד (אן).

¹ יש להדגיש, גם בפיחה"ש אכן מדבר הרמב"ם על חילוק הנבואה של משה משאר נביאים, אך עיקר נקודת תחייתו שם היא מה שמספרת התורה על האיש ולא על הנבואה וכמשנ"ת.

² וכן משמע משה"י (אורח"י) דסברת לא ניתנה תורה כו' ואמרת שאין בו איסור כלל. ובאמת נראה שהדבר תלוי במה' הראשונים שהביא בשו"ת בית הלוי (ח"א סי' ב או' יד), אם אחר שניתן ליהנות מהבגדי"כ מחמת סברת לא ניתנה תורה וכו', הוי היתר גם אחר שפשוט, והיינו מאחר שהותר מחמת הסברא הני"ל הותר בו ההנאה למר, או"ד שאינו כן אלא הותר רק מה שצריך ולא יותר. ולכאוי תלוי הדבר בהני"ל אם הוי פטור גמור, ואי שאלו אלה הסרת חיוב אך אינו פטור, ודו"ק.

³ גם נאמר על משה (במדבר כ, טז) "וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ אֱלֹהֵינוּ וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם" והיינו משה, אך שם הוא מלשון שליח, ולא מוכרח שהכוונה לדרגת מלאך. וברש"י שם כתב, שהנביאים נקראו מלאכים.

⁴ ואמנם בירו' הוסיף שבמלאך נאמר פ' שיש בו דמיון לאדם, אך מאידך יש לשאול שהרי גם יש בע"ח בדמות אדם כדאי בברכות (נו, ב) ובנדה (נב, א) שקריא וקיפופא דומין לאדם.

⁵ ונתבאר במקו"א בארוכה שהוא לכאוי מוח' בבלי וירושלמי.

⁶ ודקדוק ד' המדרש שם מביא שהתיר של ישראל ביוה"כ הוא שישראל כביכול בתוך בית המלך, שביאר שם ע"פ משל 'לאחד שגנב קוזמין מתוך פלטיין של מלך נתנה לה לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך, אבל ביום הכפורים שהן נקיים כמלאכי השרת הן אומרים אותו בפרהסיא בשכמל"ו'. ונפק"מ בזה לא רק לענין **כפרה** אלא אף לענין **תפילה**, כי מי שהוא בגדר נכנס בבית המלך קרוב הוא למלך ויכול לבקש ממנו